

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
кафедра політичної соціології

ЗАТВЕРДЖЕНО

соціологічного факультету

В'ячеслав НІКУЛІН

«28» червня 2024 року

Робоча програма навчальної дисципліни

СОЦІОЛОГІЧНА КОМПАРАТИВІСТИКА

рівень вищої освіти **магістр**
галузь знань **05 соціальні та поведінкові науки**
спеціальність **054 соціологія**
освітня програма **соціальні технології**
вид дисципліни **обов'язкова**
факультет **соціологічний**

2024/2025 навчальний рік

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету
№9 від "26" червня 2024 року.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Мурадян Олена Сергіївна, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри політичної соціології, декан соціологічного факультету.

Бойко Дмитро Миколайович, кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри політичної соціології.

Нехаєнко Оксана Василівна, д.ф. з соц. старший викладач кафедри політичної соціології.

Програму схвалено на засіданні кафедри політичної соціології
протокол №12 від "21" червня 2024 року.

в.о. завідувача кафедри

Дмитро БОЙКО

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від "26" червня 2023 року №9

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

Гарант освітньої програми
«Соціальні технології»
спеціальності 054 Соціологія

Людмила СОКУРЯНСЬКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціологічна компаративістика» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 054 Соціологія.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – систематизація знань студентів про поле теоретичних і практичних порівняльних соціологічних досліджень у сучасних суспільствах із поглибленням вивчення сучасних дискусій про сутність, напрямки та перспективи соціальних змін як на пострадянському просторі, так і в глобальній світовій системі, перед за все у порівняльній перспективі.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- сформувати у студентів уявлення про різні підходи до розуміння та аналізу суспільних явищ та процесів у порівняльній перспективі
- навчити студентів засадам самостійного аналізу актуальної проблематики сучасних дискусій та досліджень у межах компаративного соціологічного аналізу;
- надати інформацію про засоби та алгоритми розробки методології та конкретних порівняльних соціологічних досліджень;
- навчити студентів порівнювати дослідницькі стратегії та інтерпретації соціальних явищ, процесів та змін у різних соціологічних підходах та концепціях;
- надати студентам орієнтири для критичного осмислення результатів компаративних соціологічних досліджень.

1.3. Кількість кредитів

для денної і заочної форм навчання – 5.

1.4. Загальна кількість годин

для денної і заочної форм навчання - 150.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
26 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
13 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
111 год.	140 год.
Індивідуальні завдання	
10 год. (за рахунок самостійної роботи)	

1.6. Заплановані результати навчання

Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти:

Загальні компетентності:

- ЗК 1.** Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу
- ЗК 2.** Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях
- ЗК 8.** Здатність діяти соціально відповідально, зокрема розуміння та застосування норм етики та права
- ЗК 11.** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій
- ЗК 12.** Здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел

Фахові компетентності:

- ФК1.** Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів.
- ФК2.** Розуміння базових закономірностей взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот та суспільств.
- ФК3.** Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі.
- ФК4.** Здатність зіставити результати різних соціологічних досліджень.
- ФК6.** Здатність застосувати соціологічний дослідницький інструментарій.
- ФК7.** Здатність знайти соціальні дані у відкритому доступі, здійснити їх змістовне структурування й узагальнення.
- ФК9.** Здатність застосовувати знання галузевих соціологічних дисциплін для макро- і мікросоціологічного аналізу, побудови соціологічних моделей.

Програмні результати навчання:

- ПРН1.** Давати визначення соціологічних понять і застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для пояснення практичних ситуацій.
- ПРН3.** Описувати та застосовувати базові критерії науковості та об'єктивності досліджень.
- ПРН4.** Формулювати дослідницькі запитання та конкретизувати мету дослідження.
- ПРН11.** Узагальнювати та зіставляти результати різних досліджень.
- ПРН12.** Обґрунтовувати методологію та висновки власного дослідження.
- ПРН22.** Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

1. Опанувати основні поняття й положення концепцій досліджуваної проблематики.
2. Вміти співставляти та порівнювати процеси інституціоналізації громадянських суспільств та громадянські практики у різних країнах.
3. Вміти розробляти і проводити соціологічні дослідження соціальних змін.
4. Навчитись аналізувати сучасні тенденції соціального розвитку в Україні та інших країнах.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Соціологічна компаративістика: теоретичні засади досліджень

Тема 1. Тенденції розвитку сучасної соціології. Поняття порівняльних досліджень

Багатозначність поняття «порівняльне дослідження». Трактатування Е.Ойен, П.Кенкмана, І.Матюніна і ін. Порівняльні дані про соціальні явища і процеси як предмет курсу. Етапи розвитку компаративної соціології; виявлення основних методологічних проблем в сучасній порівняльній соціології. Дослідницька специфіка на різних етапах порівняльних досліджень.

Тема 2. Історія та різновиди компаративних соціологічних досліджень

Типологія порівняльних досліджень. Порівняння в просторі (Міжрегіональні, міжнародні ПД) і порівняння в часі (трендові, когортного, панельні, лонгітюдні ПД). Міждержавні дослідження за класифікацією М.Кона. Класифікація компаративних досліджень і її критика Е.Ойен. Пізнавальна, інформаційна, освітня, прикладна функції порівняльних ПД і їх сутність.

Тема 3. Соціологічна компаративістика крізь призму міжнародних та міждержавних досліджень

Статичні та динамічні аспекти порівняльних міжнародних та міждержавних досліджень. Фокуси тенденцій макрокомпаративістики. Модернізація. Демодернізація. Архаїзація. Теорія сталого розвитку. Концептуалізація «залежного шляху розвитку». Вестернізація як складний концепт. Реформи, самоорганізація, трансформація. Механізми, актори та суб'єкти соціальних процесів у порівняльному аналізі.

Тема 4. Глобальні й локальні тренди соціологічної компаративістики.

Національні особливості компаративних досліджень. Проблема культурних фільтрів у порівняльному аналізі. Нерівності в динамічному сприйнятті. Індивідуалізація та універсалізація ціннісних структур. Інфокапіталізм, постфордизм, повстання еліт vs повстання мас або громадськості. Новий середній клас та соціальні рухи. Трансформаційна структура Т. Заславської. Маркетизація та «залежний шлях розвитку». Соціокультурна травма. Демократизація: версії та реверсії. Секонд-хенд-суспільство та андерклас. Подвійна інституціоналізація.

Розділ 2. Методологічні засади емпіричного аналізу соціальних змін

Тема 5. Методологія порівняльних досліджень, її рівні та принципи

Визначення методології як системи принципів наукового дослідження (В.А. Ядов). Рівні: вищий як загальнонаукові вимоги; середній як методологія різних областей знання; нижній як методологія емпіричних досліджень. Принципи корекції, конкретності істини, стійкості в різноманітних зв'язках і зміни, процесуального підходу. Вироблення раціонально обґрунтованого методологічного синтезу, що базується на пошуку загальних принципів співвідношення, співмірності та взаємодоповнюваності різних методологічних і загальнотеоретичних підходів (Ч. Кірвель)

Тема 6. Кількісна та якісна методологія компаративних досліджень

Поняття інституту в соціології соціальних змін. Інституціоналізм та неоінституціоналізм. Інституціональна структура суспільства. Інституціоналізація поведінки: практики як джерело змін. Консерватизм соціальних інститутів та ефекти «чорних дир». Динаміка соціальних інститутів на макрорівні. Неформальні інститути та напрямки їхніх змін.

Тема 7. Рейтинги, індекси та інші дослідницькі інструменти соціологічної компаративістики: принципи застосування та інтерпретації результатів

Рейтинг як інструмент компаративного дослідження. Індекс як інструмент порівняльного аналізу. Групова динаміка і соціальні нерівності у дзеркалі соціологічної компаративістики. Пострадянські зміни соціальних нерівностей: соціологічні інструменти фіксації та аналізу. Громадська думка як «дзеркало», індикатор та джерело порівняльних даних. Моніторинг в соціологічних дослідженнях соціальних змін. Порівняльний аналіз трендів.

Тема 8. Порівняльний аналіз соціальних процесів у посткомуністичних країнах

Посткомуністичні суспільства як специфічне середовище соціальних змін. Україна та Росія у вимірі трансформаційних процесів. Україна та Польща у фокусі порівняльного аналізу соціальних змін. Центральна й Східна Європа як об'єкти порівняння у глобальному аналізі. Альтернативні напрями соціальних змін комуністичного світу: Китай, Північна Корея, Куба, Латинська Америка.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
РОЗДІЛ 1. СОЦІОЛОГІЧНА КОМПАРАТИВІСТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕНЬ													
Тема 1. Тенденції розвитку сучасної соціології. Поняття порівняльних досліджень.		2	2			15		2	4			20	
Тема 2. Історія та різновиди компаративних соціологічних досліджень		4	2			12							20
Тема 3. Соціологічна компаративістика крізь призму міжнародних та міждержавних досліджень		2	2			14							20
Тема 4. Глобальні й локальні тренди соціологічної компаративістики		4	2			14							10
Разом за розділом 1		12	8			55	46	2	4			70	
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕМПІРИЧНОГО ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ													

Тема 5. Методологія порівняльних досліджень, її рівні		4			14		4				20	
Тема 6. Кількісна та якісна методологія компаративних досліджень		4	2		14							20
Тема 7. Рейтинги, індекси та інші дослідницькі інструменти соціологічної компаративістики: принципи застосування та інтерпретації результатів		2			14							20
Тема 8. Порівняльний аналіз соціальних процесів у посткомуністичних країнах		4	3		14							10
Разом за розділом 2		14	5		56		4				70	
Усього годин		26	13		111		6	4			140	

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Години денна	Години заочна
Розділ 1. Соціологічна компаративістика: теоретичні засади досліджень			
1	Тема 1. Тенденції розвитку сучасної соціології. Поняття порівняльних досліджень 1. <i>Дефінітивні конструкти порівняльних досліджень</i> 2. <i>Соціологія на сучасному етапі: компаративістика як «приреченість»</i>	2	4
2	Тема 2. Історія та різновиди компаративних соціологічних досліджень 1. <i>Виникнення, інституціоналізація компаративних досліджень</i> 2. <i>Компаративна проблематизація у соціології</i> 3. <i>Види компаративних соціологічних досліджень</i>	2	
3	Тема 3. Соціологічна компаративістика крізь призму міжнародних та міждержавних досліджень 1. <i>Порівняння формаційної та системної моделей</i> 2. <i>Пояснення соцізмів через «рецидивуючу модернізацію»</i> 3. <i>Динамічне поле в порівняльних дослідженнях</i>	2	
4	Тема 4. Глобальні й локальні тренди соціологічної компаративістики. 1. <i>Концептуальні засади компаративного аналізу соціальних систем</i> 2. <i>«Залежний шлях» у вивченні пострадянських суспільств</i> 3. <i>Національні особливості компаративного аналізу</i>	2	
Разом за розділом 1		8	4
Розділ 2. Методологічні засади емпіричного порівняльного аналізу			
5	Тема 5. Методологія порівняльних досліджень, її рівні та принципи 1. <i>Маркери виділення трансформаційних періодів</i> 2. <i>Концепт глокалізації в аналізі кейсів</i> 3. <i>Макдоналдизація за межами пострадянського суспільства</i> 4. <i>Суспільства ризику: потенціал та вади концепції</i>		

6	Тема 6. Кількісна та якісна методології компаративних досліджень 1. <i>Концептуально-методологічні рамки дослідження</i> 2. <i>Кількісні методи компаративістики: вади та переваги</i> 3. <i>Якісні методи компаративістики: вади та переваги</i> 4. <i>Синтетичні методології у компаративних дослідженнях</i>	2	
7	Тема 7. Рейтинги, індекси та інші дослідницькі інструменти соціологічної компаративістики: принципи застосування та інтерпретації результатів 1. <i>Вади та переваги рейтингових інструментів у компаративістики</i> 2. <i>Особливості конструювання та застосування індексів у порівняльних дослідженнях</i>		
8	Тема 8. Порівняльний аналіз соціальних процесів у посткомуністичних країнах 1. <i>Схеми порівняльного аналізу</i> 2. <i>Порівняльний аналіз кейсів (за власним вибором, групова робота)</i>	3	
	Разом за розділом 2	5	4
	Усього годин	13	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Умови та вимоги до проведення порівняльного теоретичного дослідження: <i>складання переліку</i>	14	20
2	Стаття на вибір з книги «Чи є майбутнє у капіталізмі?» (<i>читати, підготувати експертну оцінку</i>)	14	20
3	<i>Написання порівняльної рецензії</i>	14	20
4	<i>Читати</i> додаткову літературу, що визначено на семінарі	14	20
5	<i>Складання звіту</i> про міжнародні дослідні групи	14	20
6	<i>Підготовка</i> до контрольної роботи	14	20
7	<i>Підготовка</i> до виконання ІНДЗ	14	10
8	Виконання ІНДЗ: <i>Підготування аналітичної записки</i> із порівняння кейсів за власним вибором	13	10
	Разом	111	140

6. ІНДЗ

Порівняльна аналітична записка за результатами дослідження кейсів за власним вибором.

ІНДЗ має містити:

- постановку проблеми та обрання об'єкту, до якого пропонується застосувати орону теорію) (3 б.);
- актуальність (2 б.);
- викладення основних основних даних (3 б.);
- висловлення власної точки зору з аргументацією, факти на підтвердження власної позиції (посилання на інші джерела, результати соціологічних досліджень тощо) (4 б.)
- аналіз контр-аргументів із зазначенням їх слабких сторін (4 б.);

- резюме своєї позиції та висновок (2 б.)
- список використаних джерел (2 б.)

Обсяг роботи – 8-10 000 знаків із пробілами.

Список використаних джерел (не менше 5 позицій).

Максимальна оцінка – 20 балів.

7. Елементи дистанційного викладання

Етап роботи	Форма роботи	Онлайн-платформа
1. Попередня підготовка	Опитування	Група у Telegram/Zoom
2. Подача нової інформації	Аудіозапис Тексти Відеоконференція Відеолекція	Google-classroom Google-classroom Zoom Zoom
3. Тренування	Питання для самоперевірки Обговорення (чат, форум) Спостереження за явищем	Telegram / Google-classroom Telegram Zoom / Youtube
4. Виконання практичного завдання	Пошук відповідей на питання Інтерактивні практичні завдання	Google-classroom Google-classroom
5. Оцінювання	Виконання залікової роботи Контрольна робота	Zoom/Google-classroom Google-classroom/Zoom
6. Рефлексія	Відповіді на рефлексивні питання	Zoom
7. Зворотній зв'язок	Чат, форум, опитування аудіо-, відео- або текстові повідомлення з коментарем	Telegram / Google-classroom / Zoom

Критерії оцінювання контрольної роботи

Відповідь повна, або з однією незначною помилкою	20 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками	13-19 балів
Відповідь не досить повна, та (або) із суттєвими помилками	8-12 балів
Відповідь не повна, містить суттєві помилки	до 7 балів
Відповідь майже відсутня та (або) не відповідає запитанню	0 балів

Критерії оцінювання письмової залікової роботи

<i>Високий рівень</i> 31 - 40 балів	відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням спеціальною термінологією; творчим креативним підходом.
<i>Середній рівень</i> 16-30 балів	відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням термінами, поняттями; допущенням неточностей у викладі матеріалу; помилками при відповідях на питання.
<i>Низький рівень</i> 1-15 балів	відповідь характеризується: слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням деяких помилок у відповідях на питання.
<i>Незадовільний рівень</i> 0 балів	відповідь характеризується: дуже слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням грубих помилок у відповідях на питання.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота				ІНДЗ (аналіт. записка)	Контрольна робота, передбачен а робочим планом	Залікова робота	Сума				
Для денного відділення											
Розділ 1				Розділ 2				20	20	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8				
2	2	4	2	2	2	4	2				
Виступи, порівняльні рецензії 10				Виступи, порівняльні рецензії 10							

T1, T2 ... – теми розділів.

Мінімальна кількість балів для допуску до складання заліку – 10.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для заліку
90 – 100	Зараховано
70-89	
50-69	
1-49	Не зараховано

9. Основна література

1. Херпфер К. Новий індекс демократії. Демократизація громадськості в п'ятнадцяти державах Європи (1991-1998) // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – №3. – С. 123-150.
2. Савельєв Ю. Сучасний стан порівняльних соціальних досліджень // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2014. №. 1. С. 218–221.
3. Ковтуненко Е.С. Соціальні зміни: поняття та види// Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна, 2002. – с.224-228
4. Горбачик А.П. Методологічні проблеми порівняльних соціологічних досліджень // Вісник Київського університету. Серія Соціологія. Психологія. Педагогіка. – № 12-13. – 2002. – С. 7-10.
5. Головаха Є., Горбачик А. Соціальні зміни в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005-2007 роки. – К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – 133 с.
6. Головаха Є., Паніна Н. Українське суспільство: соціологічний моніторинг 1992-2008 роки. К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – 85 с.
7. Головаха Є., Горбачик А., Паніна Н. Україна та Європа: результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження. Київ : Інститут соціології НАН України, 2006. 321 с.
8. Головаха Є. Моніторинг соціальних змін в українському суспільстві // Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник / За ред. С.Макеєва. – К., 2006. – С. 162-189
9. Вельцель Х., Інглхарт Р. Людський розвиток і “вибух” демократії: варіації змін режимів серед 60 суспільств // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 1. — С. 85-118.
10. Сальнікова, С., Мурадян, О., Яшкіна, Д. (2021). Міжнародні макросоціальні показники: потенціал соціологічної компаративістики. Соціологічні студії, 2 (19), 63–78. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2021-02-63-78>
11. Van de Vijver F. J. R., Van Hemert D. A., Poortinga Y. H. (ed.). Multilevel Analysis of Individuals and Cultures. Taylor & Francis, 2008. 448 p.
12. Steiner-Khamisi, Gita & Sa, Michelle. (2024). Qualitative Comparative Policy Studies: An Introduction from the Special Section Editors. Journal of Comparative Policy Analysis Research and Practice. 1-11. 10.1080/13876988.2024.2383061.
13. Ragin C. The Comparative Method: Moving beyond Qualitative and Quantitative Strategies. Berkeley; Los Angeles : Univ. of California Press, 2014. 185 p.
14. Mejia, S. A. (2023). Globalization, foreign direct investment, and child mortality: A cross-national analysis of less-developed countries, 1990–2019. International Journal of Comparative Sociology, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00207152231188405>
15. Mahoney J., Thelen K. (ed.). Advances in Comparative-Historical Analysis. Cambridge : Cambridge University Press, 2015. 305 p.
16. Lavrinenko, O. (2023). WINGOs as conduits of world culture, their relationships with emancipative values, and women’s political empowerment worldwide, 1981–2020. International Journal of Comparative Sociology, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00207152231188316>
17. Jeannet, A.-M. (2023). Europe’s internal migration and public support for income redistribution: The role of social protection. International Journal of Comparative Sociology, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00207152231188406>

18. Dogan M. Strategies in Comparative Sociology // *Comparative Sociology*. 2002. № 1. С. 63–92.
19. Davidov E., Meuleman B., Ciecuch J. et al. Measurement Equivalence in Cross-National Research // *Annual Review of Sociology*. 2014. № 40. P. 55–75.
20. Arnone, Robert & Torres, Carlos. (2003). *Comparative Education: The Dialectic of the Global and the Local*.

Допоміжна література

1. Арбеніна В.Л. Етносоціологія. Навч. посібник. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2007. – 316 с.
2. Арутюнов В. Х. Філософія глобальних проблем сучасності : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В. Х. Арутюнов, В. М. Свінціцький. – К. : КНЕУ, 2003. – 90 с.
3. Бондаренко В. Міжконфесійний конфлікт в Україні: витоки, стан і шляхи подолання // *Людина і світ*. – 1991. – №3. – С. 2-10.
4. Гаврилишин Б. Дороговказ в майбутнє. До ефективних суспільств. Доповідь Римському клубові / Б. Гаврилишин ; пер. з англ. – К. : Основи, 1993. – 235 с.
5. Гантігтон С. Зіткнення цивілізації? / С. Гантігтон // *Філософ. і соціолог. думка*. – 1996. – № 1 – 2. – С. 11–24.
6. Гіденс Е. Нестримний світ. Як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс ; пер. з англ. Н. Поліщук. – К. : Альтерпрес, 2004. – 100 с. – (Сучасна гуманітарна бібліотека).
7. Глобалізація: сучасні теорії, ідеологія і практика // Структурні виміри сучасного суспільства: навчальний посібник / за ред. С.Макеєва. – К., 2006. – С.7-43
8. Голиков А.П. та ін. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник / А.П. Голиков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. – К.: Либідь, 1996. – С.302-304.
9. Експерти про нетрадиційні релігії і міжрелігійні конфлікти // *Людина і світ*. – 1999. – № 6. – С. 28.
10. Європейська та українська культура в нарисах : навчальний посібник / за ред. І. З. Цехмістро, В. І. Штанько, В. С. Старовойт, В. М. Леонтєвої. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 320 с.
11. Жижек С. Дразливий суб'єкт: відсутній центр політичної онтології / Славој Жижек ; пер. з англ. Р. Й. Димерець. – К. : ППС, 2008. – 510 с. – («Сучасна гуманітарна бібліотека»).
12. Новиченко М. Міжконфесійні конфлікти // *Людина і світ*. – 1995. – № 9. – С. 17-18.
13. Рікер П. Сам як інший / П. Рікер ; пер. з фр. – К. : Дух і Літера, 2000. – 458 с.
14. Рікер П. Ідеологія та утопія / Поль Рікер ; пер. з англ. – К. : Дух і Літера, 2005. – 386 с.
15. Савельєв Ю. Б. Багатовимірна сучасність: соціальне включення в оцінці суспільного розвитку: монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. 448 с.
16. Савельєв Ю. Б. Порівняння і оцінка розвитку сучасних суспільств: перспектива теоретичного синтезу // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія*. 2016. №. 7. С.15–22.
17. Саїд Е. Культура й імперіалізм / Едвард Саїд; пер. з англ. К. Ботанова, Т. Цимбал, Н. Гхазалі, Т. Марценюк. – К. : Критика, 2007. – 608 с.
18. Саїд Е. Орієнталізм / Едвард Саїд; пер. з англ. В. Шовкун. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 511 с.
19. Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л.Кона і його співпрацівників / Пер. з англ. під ред. В. Є. Хмелька; Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2007.
20. Тайлор Ч. Мультикультуралізм і «політика визнання» / Ч. Тайлор (Чарльз Тейлор) / пер. з англ. – К. : Альтерпрес, 2004. – 172 с.
21. Тейлор Ч. Етика автентичності / Чарльз Тейлор. – К. : Дух і літера, 2002. – 128 с.
22. Титар О. В. Глобалізація і українські культурні ідентичності: глобальний диктат візуального / О. В. Титар // *Гуманітарний часопис: Збірник наукових праць*. – Х. : ХАІ, 2012. – № 3. – С. 64–70.
23. Титар О. В. Глобалізація та українські культурні ідентичності: поліцентризм, тотальність, холистичність / О. В. Титар // *Вісник Харк. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Сер. : Теорія культури і філософія науки*. – Х., 2013. – № 1029 – II. – С. 252–257.
24. Українці, діаспора і державний лобізм // *Інтернет видання українців Америки «Нова Хвиля»*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://newwave4.org/merediany/125-ukrayinci-diaspora-i-derzhavnij-lobizm.html>.
25. Ashmawy M. S. *Islam and the political order*. – Washington : The Council for Research in Values and Philosophy, 1994 . – 116 p.
26. Bauman Z. *Globalization* / Z. Bauman. – Cambridge: Polity Press, 2000. – 199 p.

27. Bongaarts J. The Role of Family Planning Programmes in Contemporary Fertility Transitions // *The Continuing Demographic Transition* / G.W. Jones (ed.) Oxford: Clarendon Press, 1997. P. 422-444.
28. *British cultural identities* / ed. Storry M., Childs P. – London: Routledge, 1997. – 350 p.
29. Connor S. *Postmodernist Culture* / S. Connor. – Oxford UP : Blackwell, 1996. – 304 p.
30. *Cross-Cultural Survey Methods*. – New York: Wiley, 2003. 7. Kohn M.L. (ed.). *Cross-National Research in Sociology*. -Newbury Park: Sage, 1989.
31. Ember, C.R, Ember, M. *Cross-cultural Research Methods*. – 2nd ed. – AltaMira Press, 2009. – 237 pp.
32. Farid, Ahmad. (2024). Dynamics of Changes in Literacy Culture in the Social Media Era: Comparative Study of the Millennial Generation and Generation Z. *KnE Social Sciences*. 10.18502/kss.v9i12.15885.
33. *Food and Agriculture Organization* : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fao.org>.
34. H. Teune *Measurement in Comparative research – Comparative Political Studies*, vol. 1, 1968, pp. 123-138
35. Hantrais, L., Magnen S. (1996) *Cross-National Research Methods in the Social Sciences*. – London: Pinter, 1996. Harkness and Van der Vijver (Eds.).
36. Hopkins A. G. *Globalization in World History* / ed. by Antony Hopkins. – New York: New York City, 2003. – 263 p.
37. Jegede, Oluwaseun & Vilka, Lolita & Trapenciere, Ilze & Markovič, Daniel & Žemaitaityte, Irena & Oloruntegbe, Kunle. (2024). Domestic violence and social services in Latvia, Lithuania, Slovakia, and Nigeria: Comparative study. *SHS Web of Conferences*. 184. 01003. 10.1051/shsconf/202418401003.
38. John Stuart Mill, *Two Methods of Comparison*, selection from his *A System of Logic*, New York, Harper & Row, Publishers, 1888, pp. 278, 279-283. – Режим доступа <http://poli.haifa.ac.il/~levi/Mill.htm>
39. Kepel G. *Jihad: the trail of political islam*; Transl. by Anthony F. Roberts . – Cambridge : Belknap, 2002 . – 454 p.
40. Linda Hantrais, Steen Mangen. *Cross-National Research Methods in the Social Sciences*. -Pinter, 1996.
41. Lynn P. *Developing quality standards for cross-national survey research: five approaches* // *Social Research Methodology*. – 2003. – Vol. 6. – № 4.- P. 323-336.
42. *Measuring Attitudes Cross-Nationally. Lessons from the European Social Survey*. – London: Sage, 2007. – 272 pp.
43. Oyen , E. (ed.). *Comparative Methodology; Theory and Practice of International Social Research*. – London: Sage, 1990. Park. F., Jowell R. *Consistencies and Differences in a Cross-National Survey*. – London: SCPR, 1997.
44. Pasupuleti, Murali Krishna. (2024). Global Dynamics: Exploring International Relations, Global Studies, and Comparative Politics. 10.62311/nesx/31421.
45. Patricia Kennett. *A Handbook of Comparative Social Policy*. – London: Edward Elgar, 2004. – 422 pp.
46. Pranee Liamputtong. *Doing Cross-Cultural Research. Ethical and Methodological Perspectives*. – Australia: Springer, 2008 – 310 pp.
47. Przeworski, A. and Teune, H. *The Logic of Comparative Social Inquiry*.- New York: Wiley, 1970.
48. Ragin, Charles. *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*.- University of California Press, 1987
49. Said E. W. *Orientalism: Western conceptions of the Orient* / Edward W. Said. – New York: Pantheon Books, 1978. – 328 p.
50. Smelser N.J. *The Methodology of Comparative Analysis* // Warwiick D.P., Osherson S. (Eds.). *Comparative Research Methods*. – Englewood Cliffs, NJ: Prentiss-Hall, 1973. – P.42-88.
51. Spivak G. Ch. *Can the subaltern Speak?* / Gayatri Chakravorty Spivak // *Marxism and the Interpretation of Culture* / ed. by Nelson Cary, Grossberg Lawrence. – Chicago: Illinois University Press, London: Macmilan, 1988. – 314 p.
52. Taylor Ch. *The Ethics of Authenticity* / Ch. Taylor. – Cambridge MA: Harvard University Press, 1991. – 118 p.
53. Taylor Ch. *The sources of the self: The making of the modern identity* / Ch. Taylor. – Cambridge, Massachusetts and London, England, 1989. – 680 p.
54. Triandis H.C. (1994) *Culture and Social Behavior*. New York: McGrawHill, Ink.- P.2.
55. Van de Vijver F.J, Tanzer N.K. *Dias and equivalence in cross-cultural assessment: An overview* // *European Review of Applied Psychology*. – 1997. – Vol. 47. – P.263-280.
56. Vijver, Fons J. R van de and Leung, Kwok. *Methods and Data Analysis of Comparative Research* // *Handbook of Cross-Cultural Psychology. Volume 1. Theory and Method*. – pp. 257-300.
57. Wallerstein I.M. *Geopolitics and Geoculture: Essays on the Changing World –System*/I.M.Wallerstein. – Cambridge, England: Cambridge University Press, 2001
58. Weinberg L. *Global terrorism: a beginner's guide*. – Oxford : Oneworld, 2005. – 182 p.

59. World Population Prospects, the 2010 Revision on-line database. N. Y.: United Nations, 2011 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esa.un.org/unpd/wpp/unpp/panel_indicators.htm
60.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://www.worldvaluessurvey.org/> - «Вивчення світових цінностей» (World Values Survey)
2. <http://www.europeanvaluesstudy.eu/> - «Вивчення європейських цінностей» (European Values Survey)
3. www.europeansocialsurvey.org - «Європейське соціальне дослідження» (European Social Survey)
4. http://ec.europa.eu/public_opinion/ - «Європейський барометр» (Eurobarometer) -
5. <http://www.issp.org/> - «Програма міжнародного соціального дослідження» (International Social Survey Programme)
6. <http://sofist.socpol.ru/> - «Система організації фактографічної інформації за соціологічною тематикою»
7. www.ropercenter.uconn.edu/ - Центр Роупера
8. www.icpsr.umich.edu/ - Міжуніверситетське об'єднання політичних і соціальних досліджень.
9. www.cessda.org/ - Рада європейських архівів соціальних даних.
10. <http://dawww.essex.ac.uk/> - банк даних соціальних досліджень в університеті Есексу (Велика Британія)
11. www.kiis.com.ua - Відкритий банк соціальних даних КМІС
12. <http://www.soc.univ.kiev.ua/SCI/UA/> - Архів опитувань громадської думки в Україні
13. <http://dif.org.ua/ua/archive> - Архів опитувань фонду «Демократичні ініціативи»

10. Питання до заліку

1. Порівняльний аналіз в соціології: рівні застосування.
2. Концептуальні проблеми порівняльного аналізу в соціології.
3. Форми та типи порівняльних досліджень.
4. Методологічні проблеми порівняння (проблема порівнюваності, проблема еквівалентності, проблема універсальності).
5. Методологічні проблеми порівняння (проблема «мало N, багато змінних», проблема вимірювання, проблема інтерпретації)
6. Методологічні проблеми порівняння (*проблема «Гелтона»*).
7. Міждержавні порівняльні дослідження в соціальних науках: методологія та етапи розвитку.
8. Сучасний стан міждержавних порівняльних досліджень .
9. Системний аналіз міжнародних відносин: компаративістика концепцій
10. Рейтинги та індекси у міжнародних дослідженнях: суб'єктивна та об'єктивна сторона вимірювання.
11. Соціологічна компаративістика: візуалізація даних
12. Структурування та представлення результатів порівняльних досліджень.
13. Європейське соціальне дослідження: методологічні особливості.
14. Євразійський монітор – система регулярних міжнаціональних опитувань населення.
15. Проекти Барометр: особливості вимірів регіональних особливостей у світовому розрізі.
16. Афробарометр : основні надбання проекту.
17. Латинобарометр: основні надбання проекту.
18. Азійський барометр : основні надбання проекту.
19. Світове дослідження цінностей.
20. Європейське дослідження цінностей.
21. Міжнародна програма соціального дослідження.
22. Економічні фактори довіри: за результатами міжнародних досліджень.
23. Ціннісні зміни крізь призму міжнародних досліджень.
24. Гендерні дослідження : рівність, нерівність та розрив.
25. Політичний зріз суспільства : як вимірювати.
26. Нові нерівності крізь порівняльну оптику.
27. Індекс людського розвитку ООН
28. Індекс сприйняття корупції
29. Дослідження Світового Банку.
30. Українське суспільство: соціологічний моніторинг. Інститут Соціології НАН України.